

ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Levander
Martin Larsson
Härad: Allbo Adress:
Socken: Slätthög Berättat av Amandus Petersson
Uppteckningsår: 1931 Född år 1875 i Björnhult

Uppteckningen rör När jätten byggde Moheda kyrka.

Moheda kyrka har en jätte byggt, berättas det. Jag minns nu inte vad han hette, den där jätten, men det var inte Finn, för han har ju byggt Lunds domkyrka. Annars är sägnen ungefär densamma. Prästen hade lovat jätten, att om han byggde kyrkan, skulle han få antingen sol och måne eller också prästens båda ögon. När kyrkan i det närmaste var färdig, gick prästen en dag i skogen och var så lessen, för att han inte kunde ge jätten sol och måne, det förstod han ju grant, och nu tänkte han, att han skulle bli tvungen offra sina ögon. Rätt som det var, fick han höra ett barn gråta, och så hörde han ett fruntimmer

trösta det och säga, att snart skulle jätten - och så nämnde
komma hen/
hon hans namn, - och då skulle han ha med sig sol och måne
eller prästens båda ögon. Då kan veta blev prästen glad,
för nu visste han, vad jätten hette, och så gick han till
kyrkan och nämnde honom vid namn. Jätten hade bara en sten
kvar, men när han hörde, att prästen visste vad han hette,
blev han så arg, så han tog en sten och slungade mot kyrkan,
men den gick över, så där ligger än i dag ett stort block
vid sidan av kyrkan. Men att få kyrkan fullt färdig har
varit alldeles omöjligt.

Samtidigt som denna jätte höll på att bygga Mo-
heda kyrka, byggde hans pojk Öja kyrka, och då hade de samma
hammare. När så fadern behövde den, skrek han:

"Kasta hit hammaren pojk!" och så kastade de ham-
maren sej emellan.

- 3 -
ACC. NR. 3066

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Levander
Martin Larsson
Härad: Allbo Adress:
Socken: Slätthög Berättat av: Amandus Petersson
Uppteckningsår: 1931 Född år 1875 i Björnhult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör När farbror blev gastakryst.

Min farbror fick för sig, att han blev gastakryst ibland. En gång hade han och jag varit i Gamleboda, och på vägen hem till Hökaboda gick vi förbi ett ställe som kallades Fällan. Där hade bott en käring, som kallats Kajsa, men hon var död för många år sen och stugan var ner-riven. När vi nu kom och gick förbi där, sa farbror plöts-ligt:

"Nej se, där går Kajsa på Fälla."

Jag såg mej runt omkring, men kunde ingenting se. "Det tror jag inte," sa jag, "för jag kan ingenting se."

Ja, då talade vi inte mer om den saken, men när vi

Småland
Allbo
Slätthög
Uppt. år 1931

- 4 - uppt. Olle Levander
3066 Martin Larsson
Ber. Amandus Petersson
 född 1875 i Björnhult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hade gått ett stycke blev han så sjuk, så han rådde inte med att hålla sig opprätt, utan la sej vid vägakanten.

"Jag lägger mej här," sa han. "Spring hem och säj till faster att jag har blett gastakryster, så vet hon vad hon ska göra."

Ja, jag sprang hem.

"Hur vetter det, att du kommer ensam?" sa faster.

"Jo, farbror har blett sjuk, och ligger här borta på vägen."

"Vad är det då, som felas honom," frågade faster.

"Ja, han säger, att han har blett gastakryst," sa jag.

Då så hon ingenting utan tog en bunt svavelstickor och sen gick till farbror. Och då mätte hon honom tre gånger på armen, från långfingret och öppåt tre längder, och för varje gång kom hon längre ner på armen, men det var väl, för att hon inte sträckte ut så mycket på fingrarna som första gången. Sen rökade hon honom med svavelstickor, och sen var han så pass, att han kunde stiga opp och gå hem och lägga sej. Dagen därpå var han frisk igen. Men det trodde han fullt och fast på, att han hade blivit gastakramad.

Småland
Allbö
Slätthög
Uppt. 1931

Uppt. Olle Levander
" Martin Larsson
Ber. Amandus Petersson
född 1875 i Björnhult

- 6 -
ACC. NR. 3066

Landskap: *Län.* Upptecknat av: *C. G. Lundberg*
Härad: *Allbo* Adress: *Martin Lundberg*
Socken: *"--"* Berättat av *Amandus Pettersson*
Uppteckningsår: *1931* Född år *1875* i *Björnhult*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

A. t.

Uppteckningen rör Maran.

Maran.

Men vad är maran egentligen för något?

Se min far hade för sig, att han plågades av maran. Det var som om någon vräkte sej över honom och tryckte ner honom, och ville han skrika, så kunde han det inte. Det var inte bara på nätterna han hade ont av maran, för om han la sej att vila middag, kunde detsamma inträffa. Och likadant var det med min farbror i Hökaboda. Han tyckte en gång, att han såg ett stort fruntimmer nere vid dörren, men han såg henne bara där, för innan han visste ordet av var hon över honom och tryckte ner honom och bråkade, och det fanns ingen möjlighet för honom att komma loss. Men Anders på Hökaslätt, som var ute för detsam-

Småland
Allbo
Slätthög
uppt. 1931

- 7 -

3066

Uppt. Olle Levander
" Martin Larsson
Ber. Amandus Petersson
född 1875 i Björnhult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ma, han tog råda på henne och rådde med vända sej, och kan veta sen var det slut med marans makt. Men han var ju så grymt stark också. Men jag tror det är att den blir förvillad liksom hjärnan eller om det beror på hjärtverksamheten. Jag har själv varit ute för detsamma ett par gånger, och försöker en skrika, så går det inte, men det beror på att en inte är riktigt vaken.

Hästarna kan ju också ha ont av maran, och t.o.m. att hon flätar håret på dom. Det har jag själv sett hästar, som manen var flätad på i riktiga flätor. Här i trakten hade de för sej, att en kunde hindra maran, est en passade på, när hästarna låg i spiltan och var oroliga och inte kunde stiga opp, och med en grep tog ett tag över hästen, som om en skyfflat dän

Småland
Allbo
Slätthög
uppt. 1931

- 8 -
3066

Uppt. Olle Levander
Martin Larsson

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

något, och sedan gick ut och ställde grepen på gödselhögen. När en då kom på morgonen, skulle det fruntimmer, som varit mara, stå vid grepen, men sen skulle hon också va botad, så att hon aldrig skulle bli mara mer, för de rådde ju inte själva för det.

De sa, att maror varv alla fruntimmer, som inte hade något hår på kussan. När jag var ung förde de ut om en flicka i Hässleberg att hon var mara. Det varvju bara skitprat och skvaller, men det blev ett fasligt väsen om det, det minns jag. Flickan misstänkte en pojk för att ha fört ut det, och en dag, när hon var och badade här nere i sjön, kom han och körde till Moheda. Då sprang hon opp till vägen

Skriv endast på denna sida!

och visade, vad hon hade där fram.

"Ser du nu att jag har hår," sa hon.

Men det var ju bara dumheter från början till slut. De lever
än både pojken och flickan, men hon är väl bort mot 70 år.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

B: a

Uppteckningen rör Förebud.

Förebud.

Men hur ska en förklara förebud? Jag bodde hos min farbror från det jag var 7 år till det jag var 23, och varenda kväll farbror var borta, hörde jag honom komma hem, öppna och stänga grinden, gå i gruset och öppna dörren. Men jag visste så väl, att han inte kom när jag hörde det första gången utan först en åtta, tio minuter efteråt. Och det hände inte en gång utan varenda gång han var borta. Men hur ska man förklara det? Det måste va något onaturligt som är i luften. Men det är nog inte mycket kvar nu, fast för en tusen år sen fanns det nog mycket sån^z där.

- 11 -
ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Ulle Lamm
Härad: Ulbo Adress: _____
Socken: Piteå Berättat av: Amandus Pettersen
Uppteckningsår: 1921 Född år 1875 i Ljersåker

B: 2

Uppteckningen rör När Alexander fick en öring.

Alexander Andersson i Åboda tala om en historia om spöken. Och det skulle vara enda gången han själv råkat ut för nåt spökeri. Och så var det det, att Alexander var en trovärdig gubbe, som inte pratade i luften. - Det var på den tiden, när de inte hade höhackar, utan de stäckade höt. Man la ett par stakar på backen och lassade på hö, och sen lyftes alltihop upp på vagnen av ett par karlar. Alexander och en gubbe till höll på med att stäcka hö, och just som de tog och skulle lyfta upp höt, fick Alexander en öring, så han trättade på röven och låg avsvimlader ett par timmar. Men gubben som stod på andra sidan lasset hade inte fått ^{slag} nåt, och Alexander själv hade inget sett, bara känt, när det slog till.

Skriv endast på denna sida!

B: L

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

För ungefär 20 år sen bodde det en folkskollärare här i Slätthög, som hette Rylander. Han hade skolan både nere i Slätt-
hög och i Österhult. Han var då inte alls rädd för spöken eller
och var ju en bildad man/
trodde på nåt skrock, (men en vinter, jag tror det var 1909 eller
nåt så där, var han alldeles olik sig. Han brukade ju ofta komma
in och prata med mig, när han gick till Österhult. Han sa, att
han omöjligen kunde bo kvar i Slätthög, om det skulle fortsätta
som det börjat. Varenda natt oroades de av oväsen och oljud.
I trapporna gick det opp och ner, och i köket skramla det i pors-
linet och skrällde precis som om det ramlat i golvet, och inne i
garderoben väsnades det också. Både Rylander och hans hustru
hörde det. Jag bara skrattade åt honom, när han talade om det,

Spökeri.
(ben från
kyrkogården
i garderoben)

och sa till honom, att det bara var inbillning. "Ja, skratta
(det skulle du inte göra, om du varit med om sånt helvetes oväsen
du", sa han. Sen flyttade de inte heller ner till Slätthög över

julen utan stannade i Österhult, och de bruka de aldrig göra

(Nervösa och sjukliga blev de också/
annars.). Men så en gång var han inne i garderoben, och där

hade han en käpp ståendes, och på den ~~hade~~ satt det ett ben på

doppskon. Han gick ju över kyrkogården många gånger, och då

hade väl benet vid doppskon fastnat. Rylander gick och la tillbaks benet på

kyrkogården, för han tänkte, att det kanske var det som förorsa-

kade oväsendet, fast han inte hade mycket tilltro till sånt.

Och när han lagt tillbaks benet blev det också slut med spö-

keriet. Men det är då knappt, så en kan tro det.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

B. h

Uppteckningen rör

Det va en gubbe, som de kalla Daniel på Nicket eller Nicke-Danjelen, som påstod, att han såg spöken. Han bodde på ett ställe i Skruva hage, som kallas Nicket. Han skulle va lik-som litet handlare, nicke-Danjelen, han gick och köpte upp smör av käringarna, men med affärerna va det litet hur som helst. Han såg illa också, så han gick och lura så där. Men styver te prata var han, och gick mest och födde sig i stugerna med sitt prat. - Många spökhistorier talte han om, men jag kommer inte ihåg dem. En gång va han i Malmö. Han va och skulle sälja blå-bär där, för det hände att de skicka iväg honom med det uppdra-get ibland. Och då påstod han, att det spöka i huset där han

Spöke.

(stor, vit fru)

bodde. På natten måste han gå ut, och när han gick nerför trappan, mötte han en stor viter fru, som tog opp hela trappan. Då tänkte han: Jag ska väl tröka dig. Och han försökte tröka henne mot väggen, men hon va lika bred för det. Det hjalp inte, han måste försöka komma ner ändå. När han sen gick opp, va allt ihop försvunnet.

- 16 -
ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

E: a

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Mjölka mjölk ur ett par "sölvahanka".

De påstod, att det förr fanns en del käringar, som kunde mjölka andras kor bara genom att de band fast en sölvhank vid en stol och drog i den. När de sen kom och skulle mjölka de korna, som en sån käring tatt mjölken från, mjölka-
de de bara blod.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Trollkärningen, som hjälpte hem soldat
från Finland.

På Hulten bodde en knekt, som hette Pang. Han var för
övrigt farfar till Leander här i Åboda. Han var med i kriget
i Finland. Så var det en julefton, han kom att tala med en kä-
ring om sitt hem i Småland, om hur länge sen det var han såg
sin hustru, och att han bra gärna skulle vilja hälsa på dem
hemma. Och då sa hon till honom:

"Ja, om du vill komma hem, så kan du visst få det."

"Men det går väl inte", svarade Pang, "det tar ju en
farlig tid att resa hem och tillbaks igen, så det hinner jag
väl inte."

"Jo", svarade hon, "du ska nog komma tillbaks i tid. Du kan få komma tillbaks den och den tin. Det ska jag hjälpa dig med."

Pang for iväg på sin snabbresa, och han skulle inte få visa sig eller prata med sin hustru, men käringen hade sagt till honom, att han skulle ta nåt märke med sig hemifrån, så han kunde visa, att han varit där.

När Pang kom hem, så hade hans hustru en annan karl i sängen. Pang tog då den ena skon för honom och reste tillbaks.

Då han sen efter nåt år fick lämna Finland och komma hem, så var mannen borta. Hans hustru hade naturligtvis sport att soldaterna skulle komma hem. Då kom hans hustru en gång till att prata om nån, som förlorat sin ena sko, men ej kunnat hitta den. Pang ville inte säga nåt, vad han visste. Han ville höra om hustrun bekände, att hon haft nån karl, men det gjorde hon inte, och Pang nämnde heller ingenting.

- 19 -
ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Nere i Klasentorp bodde det ett par gubbar, som skulle
va litet trollkunniga (va) sig, Sjödäl och "Bläsen".

Sjödäl brukte vi gå till, när vi läste för prästen. Han
bodde i Klasentorpa hage. När va varit hos prästen och skulle
gå hem, så var vi ju nära stycken i sällskap, som skulle åt sam-
ma håll.

"Nej, nu får vi lov och gå till Sjödäl och höra honom
spela", var det nån som sa.

Och så dräsa vi iväg. Och då satt det en gammal lojer
gubbe i ett smutsigt hus. Han skulle va liksom litet bondspel-
man, ella va han ju schafsig av sig. Men han hade en fiol, som

Spelmanen Sjö-
dahl och "Blä-
sen," som kunde
förvända synen
på folk.

3066

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

han drog sina stråk på, men jag tyckte då inte att han var så särskilt lyckad som speleman. Bl.a. så kommer jag ihåg, att han spela Lyåsa fätrall, och då sjöng han till också.

Bläsen bodde i gården intill Sjödal. Sven hette han, men han hade fått öknamnet för sin näsas skull. Han kunde förvända synen på folk. Han betala med almanackeblad och bokablad, men för dem som tog emot, såg det ut som rediga papperspengar. Men det är ju klart, att gubben va finurlig och fingerfärdig!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

6; 6

Uppteckningen rör Stina i Finnshult. Ta reda på stulet.

Strax här nedanför bodde en gubbe, Kristoffer, som blev av med en lie. Och det va mitt i slåtterna, så han tyckte då inte redigt om det. Han hade haft lien hängandes ute under natten, och då hade nån vat framme och nappat till sig den. Och Kristoffer styrde sig inte förrän han hade gett sig iväg ~~ti~~ till Lisa i Finnshult, men han sa sen, att han då aldrig mer skulle dra å till såna käringar. Han hade fått se för mycket elände, både tjuven och alla de onda andarna omkring honom och hur allt gått till. Och att det är sanning, det vet jag för Kristoffer talte själv om det, och han va inte den som brukte ljuga. Sanningsenlig och bastant va han. Det är längesen det här skedde nu, omkring 50 år sen, skulle jag tro.

ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Hamneda-doktorn.

Hamneda-doktorn

Ja, ni har väl hört talas om den där Hamneda-doktorn? Det var också en galenskap folk fick för sej. Men det var så många som sökte honom, så stod ^{en timme/} en vid den lilla avtagsväg, som ledde fram till hans stuga, så törs jag ansvara för, att över hundra bilar körde förbi, och alla skulle de till Hamnedadoktorn. De kom och sökte honom ända från Finland och Danmark och Tyskland. Men det var det, att de började prata om, att han hade gjort några obotliga friska, och det där ryktet spred sej allt längre och längre, och till sist blev folk alldeles som om de hade varit tóseta. Här i Åboda var väl tredjedelen av folket och sökte honom, Skomakarn här borta var där

för att få nytt hår, för han är flintskallig, som ni vet. Ja, vi bilade dit också. När vi kom en mil därifrån, frågade vi en karl, hur vi skulle resa för att komma dit.

"Ja, ni ska inte resa ända fram till Hammada, för då blir det längre, utan ni ska ta av en mindre väg, och vad den är, det ser ni nog, för han är så sliten. Och för resten är det inte svårt att råka dit. Det är bara att följa med den långa bilraden."

"Är det så många bilar då, som kör dit?" frågade jag.

"Ja, vänta får ni se," sa han.

Och det var det. Den ena bilen efter den andra tog av in på den där lilla vägen, så vi hade bara att följa med. När

vi kom fram stod det en massa folk utanför, så det såg ut mest som om det hade varit en auktion. Vi gick in, och där var det oppställda bänkar, alldeles som i ett missionshus, och där gick gubben, Johannes Lilläng som han kallas, och jampade. Så sa han då:

"Nu ska ni hämta vatten i en bäck, som rinner åt norr, och finns det ingen sådan bäck i er hemtrakt, så finns det en som rinner förbi kyrkan här nere, och den går i norr det vet jag säkert. Men det måste va en naturliger bäck, så det duger inte med ett dike, som är grävt mot norr. Där ska ni som sagt hämta vatten, och det ska ni dricka lite av, och sedan ska

ni tvätta hela kroppen i sådant vatten. Är det någon som har värk i benen är det bra att ta grädde på en linda och linda om benet, och låta det sitta över natten."

Ja, sen var det inte mer. Där kom det och gick folk om varandra, och när de hade suttit en stund, gick de ut. Men så gick de fram till gubben, och frågade vad det kostade.

"Det kostar inget," sa han, men de stack i alla fall till honom pengar, en femma eller en tvåkrona eller som de tyckte. Gubben gjorde inget annat än stod och tog emot pengar och stoppade ner i den fickan och den fickan och den fickan, och när alla fickorna var fulla, gick han in i en liten kammare och tömde ut alla sina pengar, och sen kom han ut och började ta emot pengar

igen. Har en sett så galet! En del gick fram till honom och ville tala enskilt med honom, så att han skulle ordinera något särskilt för dem, men han sa:

"Det är samma botemedel för alla," och sen läste han opp den där ramsan, om bäcken som rann mot norr och grädden, så vare de sen blinda eller döva eller lytta, eller hade de lungesot eller kräftan eller vad sjukdom som helst, så skulle samma botemedel hjälpa.

Ja, när vi hade suttit och hört den där historien några gånger, så kunde vi det, så då gick vi ut. Vi hade med oss ett par literbuteljer och tog vatten i, och att det inte skadade, det visste vi ju förut, men om det gjorde nån nytta

det är inte gott att säja.

De sa, att han hade ända till 2000 besökare på en dag, och på tre månader tjänade han 70.000 kr., men det var bara då, för sen tog det slut. Det var väl 1924 som han var så i ropet, just vid den tiden, då bilarna började bli så allmänna. Sen blev han stämd, så han fick böta 1000 kr. Och nu hör man då aldrig talas om den en gång så omtalade Hamneda-doktorn.

KUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

B: C
J: f

Uppteckningen rör Stämna blod.

Stämna blod.

Stämna blod är det många som kan häroppe. Det är en konst på samma sätt som t.ex. att kunna ta reda på en vattenådra. "Ja, det är väl ingenting," säger de, "det kan jag stämna blod." Otto här inne, min närmaste granne, har den förmågan, och den har han ärvt efter sin far, Alexander. De påstår, att de lämna efter sej en liten skriven lapp när de dör, för tala de om konsten för någon medan de lever, går kraften ifrån dem och till den, de talar om det för. Men jag törs ansvara för, att om de högg huvet av en oxe, så skulle det inte komma en droppe blod, om Otto stod bredvid och ville hindra det.

Jag minns en gång Anders Erland Jönsson och Gustaf Burman kom i gräl, för Burman hade lovat komma och hjälpa till och slå, men så hade han inte kommit. Anders Erland var heter av sej, så han flög på Burman, och för att fri sej drog han kniven och skar Anders Erland i nacken, så han höll på att rent förblöda. Ögonblickligen skickade de bud efter Otto, och jag följde med honom opp. Det är nu 33,34 år sen, men jag minns så väl, att så fort Otto kommit inom dörren, rann det inte en droppe blod. En halvtimme till och Burman hade förblött.

Lindblad i Vagnsnäs kunde också stämma blod.

Han var svärfar till Frans på Häradsskogens bror, Gustaf, och han kan också den konsten, så det antages allmänt, att han fått kons-

ten av svärfar sin. En gång slaktade de en ko hos Alexander här inne, Ottos far. Då stod Lindblad ett stycke ifrån och såg på, och när slaktaren stack kon, kom det inte en droppe blod. Nu var Lindblad också slaktare. Men slaktaren förstod, att det var Lindblad som stod där och trollade, så han svor till en fläns och bytte kniv hastigt, och innan Lindblad hann fatta det, stack han kon med den andre kniven, och då kom blodet forsande.

Otto han vill helst inte höra talas om sin konst utan är nästan en smula skammande för henne, men när han blir tillkallad går han alltid, för skulle de ligga och förblöda, skulle han få deras liv på sitt samvete.

Jag var skolkamrat med Jenny i Gyslätt, och hon hade så ont av näsblod, så de måste skicka efter Alexander många gånger, och han stannade alltid blodet. Men så var hon sjuk och dålig, och då tog hennes far och reste in med henne till doktor Karström i Växjö. När de kom till doktorn, talade hennes far om, att Alexander hade stannat blodet.

"Hur gjorde han då?" frågade Karström.

"Ja, han gjorde ingenting," sa gubben, "utan när han kom in, stannade blodet."

"Då kunde han väl satt det igång också," sa doktorn, "flickan är ju alldeles fördärvad."

En del var så skickliga, så de kunde stämma blod

utan att själva va närvarande, bara deras namn nämndes. Jag tror det var Lindkvist i Hössjö som var kallad till ett ställe. När han sen skulle gå, sa han:

"Skulle det börja blöda igen, så näm bara mitt namn, så stannar det."

Och det började verkligen blöda, men så fort de nämt hans namn, var det slut med det.

Se hur det är, så finns det allt någon gammal trolldom, som lever kvar, gamla hedniska konster, som praktiseras än i dag, fastän inte vetenskapen erkänner det. Men jag tror det i alla fall.

- 33
ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Andreas i Föreberg, torpare under Tagel,
som var ovanligt stark.

Kalle på Bockafällan talte en gång om detta på ett ka-
las i Föreberg. Andreas och Kalle var båda torpare under Tagel.
När de skulle gå hem på kvällen, sa man till dem, att de inte
skulle behöva komma fram till gården dagen därpå, utan de skulle
i stället gå till en angiven plats i skogen och hugga ner en
famn ved. När de var på hemvägen och kommo till platsen, där de
skulle hugga, sa Andreas: "Det vore allt skäl i att titta efter,
var det är vi ska hugga." Kalle stanna ute vid vägen för att vän-
ta, medan Andreas gick och tittade. Men Andreas dröjde och rätt
som det var började han hugga därinne i skogen. Då gick Kalle dit
också, och började hugga. Och det gick inte så nimt som nu, för

de hade inget annat redskap än en dålig yxa. Men Andreas skar av den ena klumpen efter den andra, och till sist hade han sin famn färdig. Kalle hade ju fått av några klumpar också, men han var ju inte så långt kommen som Andreas. "Ja, nu får vi väl gå hem", sa Kalle. "Nehej", sa Andreas, "nu ska vi ta din famn också", och så började han på nytt. Så de sluta ju sitt dagsverke för den kommande dagen, men då var det sent på natten när de kom hem, förstås. Men i alla fall, att det var styrka i armen på en del förr i tiden.

ACC. NR. ^{- 35} 3066

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Larsson
Härad: Rebo Adress: _____
Socken: Släkeby Berättat av Omandus Pettersson
Uppteckningsår: 1931 Född år 1875 Björn Lund

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör Sven Bek, hade makt med hästar.

Att det funnits folk, som haft makt med hästar, och begagnat sig av sin makt också, det vet jag, för det är nåt som de gjort i min tid.

I Föreberg bodde det ett gammalt original, som hade makt med hästar. Sven på Planen hette han, för de kalla stället där han bodde för Planen. Men det vanligaste namnet på'n var ju i alla fall Sven Bek, och det var väl ett öknamn egentligen. Men ful och svart var han i ansiktet. Sven Beks gamla stuga är riven nu, men hans son bor strax intill, och de kallar stället Bekas än idag. Och mycket syssla han med, den där Sven Bek. Han va träskomakare, smed och fiolmakare, och det förslår inte med

det. Fioler gjorde han rätt bra, fast jag tror att han inte hade nåt annat verktyg än en kniv. Beka-fioler finns det än i gårdarna. Så fioler det gjorde han rätt många och sålde.

En gång hade Sven Bek varit på Moheda marknad, och där hade han köpt en gammal krake till häst, som han väl inte hade gett mer än 25 kr. för. Och det var ju knappt de trodde, att hästen skulle orka gå hem till Föreberg. Det var ett par tre karlar, som åkte med honom. När de kom till Moheda skog, kom ett åkdon med ett par fina parhästar (jag tror de var från Tagel/ och åkte om Sven Bek, men för Sven gick det så mycket saktare, hästen orkade då knappt röra sig framåt. Men då steg Sven Bek av, och gjorde litet hokus pokus i stegen efter Tagel-hästarna och vad det var allt för trollkonster han hade för sig. Sen steg han opp igen; de andra hade suttit på vagnen hela tiden. "Nu ska vi åka", sa han. Och sannerligen sen gick det hem med sån fart, så de som åkte med sa, att de aldrig hade varit med om maken. Men Tagel-skjutsen, den ble efter. Så nog kunde han för tillfället sätta fart i en gammal hästkrake, fast sen när han kom hem, blev han väl lika usel te gå som han varit före Svens trollkonster.

LUND UNIVERSITY
FOLKMINNESARKIV

ACC. NR. ³⁷ 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör När prästen Nyman botade drängen för hans
danslystnad.

Jag minns en historia som Sven i Öja talade om hemma hos faster i Hökaboda, när jag var en 15,16 år. Prästen Nyman hade en dräng, som så gärna ville dansa. Så en lördagskväll, när han skulle iväg till en lekstuga, sa Nyman:

"Jag ska gå med dig till danslokalen och visa dig något. Vill du sedan dansa, får du det gärna, och jag ska inte låta se mej."

Ja, det sa drängen inget om. När de då kom till danslokalen, gick de inte in, utan stannade utanför och tittrade in genom fönstren.

"Ser du något?" frågade prästen.

3056

"Nej jag kan inget se," sa drängen.

"Ställ dej då på mina skor," sa Nyman.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Det gjorde drängen, och då såg han, att det var onda andar på alla paren som dansade. Men då miste han alldeles lusten att gå in och dansa.

För^u/trodde de, att prästerna läste i svartkonstböcker och kunde göra en hel del, men det är väl bara prat. Nyman var starkt religiös och Sven i Öjas favorit, för han var själv gammal-läsare.

- 39 -
ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

See

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Utse byggnadsplats för kyrka med tillhjälp
av tvillingstutar

När de byggde gamla kyrkan i Slätthög, tog de reda på platsen, där kyrkan skulle stå, genom att spänna för ett par tvillingstutar för en vagn, som de lagt en stock på. Sen släppte de iväg oxarna, så de fick gå vart de ville, tills stocken ramla av. Då byggde de kyrkan där.

ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

41e

Uppteckningen rör

På Moheda kyrkogård är det en gravsten, som det är lite trolleri med, och det är inte en saga utan en ren och sann verklighet. Det är en stenhäll, som ligger ner, och i alla fyra hörnen sitter det en järnring. Och nu är det det konstiga, att en ring är alltid lös, men de tre andra sitter absolut fast, och så är det inte alltid samma ring som är lös, utan det växlar. Och det är inte bara en person, som talat om det, utan många och sanningsenliga. Så är det den dag som i dag är, så det är inte hundra år sen.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

S. J.
K. d.

Uppteckningen rör När torparna körde till Ohs med malm och till Karlshamn med billar.

Min fasters far, Petter i Sandvik, var torpare unde Tagel i 40 år. Han kom till Sandvik, när han gifte sig. Innan pojkarna var stora, stadde han sig en dräng, som gjorde dagsverkena åt honom ibland, så de turades om. På vintern, när Petter var ledig brukade han ta upp malm på Rymmen och köra med den till Ohs. I Ohs tog han ett lass billar, jag tror det var årderbillar. Sen skulle han köra till Karlshamn med billarna, och lasset fick inte väga under 50 pund. För allt detta fick han 5 kr. och Petter brukade göra 10 reser på vintern, och hela arbetet för en sån resa brukade ta 5 dagar. "Men det var gott att hitta 50 kr. ve värfredan", brukade han säga.

ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Det är lite för sent nu att ta reda på gamla historier. Det skulle va't för en 50 år sen. Då kunde de berätta. Jag minns om kvällarna inne hos Danjel i Hökaboda. De hade en spis så stor och vid som från den dörren till den. Och så var de fem fruntimmer, och de satt alla med sina spinne-rockar kring elden och spann. Något annat lyse hade de inte. Borta vid dörren hölls Danjel och spingade stickor och gjorde björkekvastar. Och vid den väggen hade han sin hyvelbänk, och den stod inne från år till år, såvida de inte möjligen kastade ut honom till julen. Pojkarna var små då, så de hölls där på golvet och taljde trähästar och barkbåtar. Där tyckte jag det var roligt att va, för där var det mycket folk och liv och vä-

sen. Vanligen fick faster komma in på kvällarna och hämta mej. Och jag ska tala om, att det berättades historier. De hade inga tidningar eller böcker som nu, Den enda bok de hade och den första romanbok jag minns var ett litet brunt häfte, som handlade om Lasse-Maja. Och det läste de då om Lasse-Majan så många gånger, så till sist kunde en hela boken utantill. Likadant var det med den där gamla visan om pigan, som trampade på brödet. Den lärde jag mej utantill och sen kunde jag den tills jag var 30 år, men nu kommer jag inte ihåg den. Och sen hade de så många spök- och trollerihistorier så det var gräsligt.

När sen elden började slockna och de inte ville läg-
någon
ga på mer, fick ~~en~~ sitta i spisen och lysa med stickor. De användes

ganska allmänt tills jag blev tio år. De första lampor som användes här i socknen var Anna-Lene-lampor. De gjordes av en kopparslagare, som bodde nedanför Österhults skolehus och han hade en hustru, som hette Anna-Lena, och eftersom hon gick hela socknen kring och sålde lampor, så fick de sitt namn efter henne. De såg ut mest som ett bleckmått med smal hals, och i den satt en kork, genom vilken en rund veke var dragen. Det gick inte att skruva veken, utan ville man ha lampan att brinna bättre, fick man ta en nål eller spik och peta opp veken. Men stickor användes även senare. Min farbror höll på och spingade så länge han levde, och sista året - han dog 94 - hade han 100 sticke-kärvar, men dem hade han gjort ute i vedbon och de användes

att tända opp eld i spisen med. Men jag ska tala om, att de där Anna-Lene-lamporna kunde ryka. Bevara oss väl, det var så det lussade! Den första fotogenlampa av annan typ som köptes ~~här~~ i Hökaboda, den köpte min farbror. Det var en med plåtskärm och ståltrådsställning, och med riktigt oljehus och 10-linjers brännare. Men den fick bara användas vid högtidligare tillfällen, för den drog för mycket fotogen för att användas i vardagslag.

Vi talade om Danjel i Hökaboda. Jag ska tala om, att det var en familj, som levde enkelt och billigt. Det fanns ingen som levde så enkelt i hela socknen. På kvällen, när de skulle gå lägga sej, rakades askan och glöderna ihop i en kuv, och i den stälptes det ut en skäppa potatis, som myllades ner i askan.

När de sen steg opp på morron och skulle tröska - och då kunde de vara oppe vid två-tiden - då var potatisen stekt där i eldmörjan, och då var det bara att rulla ut dem på spishällen, skala dem med tummen och äta. Vad det så de ville, så fick de väl en havrabrödsbit, men det var också den enda mat som bjöds och på den fick de klara sej till frukost, som var i dagningen. Då hade det kokats en stor gryta potatis, som slogs opp i ett stort, lajgat träfat, som väl rynde en halv skäppa. Den sattes mitt på bordet. Så kokades doppa. De la talg i en panna och ^{och kokade opp det/} sen slogs mjölk på, och så sattes hela pannan på bordet, och i den doppade de sedan potatisen. Ja, så sattes där fram en bunke blå mjölk, skummad så mycket som stod till. Det lilla smör som

blev, hade de inte råd att äta opp själva, utan det skulle säljas. Ja, sen till middag fick de också potatis och till kvällsmat gröt, kokad av havre- och korngryn. Och så havrabröd. Ja, jag minns det där havrabrödet. De brukade bjuda mej en bit ibland, för pojkarna och jag var jämgamla och lekkamrater. Men jag rådde inte med att tugga det, för det kändes alldeles som om jag hade fått lera i munnen. Men de var alltid friska och krya och födde opp 8 barn.

Och jag vet vad som köptes in av den familjen under ett år. Efter jul köptes en garnbunt oblekt bomullsgarn. Den vägde 11 skålpund eller $4\frac{1}{2}$ kg. och kostade 10 kr. På hösten köptes en skäppa salt, till jul och midsommar 1 skålpund kak-

socker och så köptes det för 2 öre krita varannan vecka, men vad de köpte därutöver det ska jag betala, för jag vet det! Jag vet själv vad jag sålde till dem och jag vet vad de köpte innan jag blev handlare. Och de var ändå inte vad man kallar fattiga, för de hade sin ätting jord, och på den hade de 400 kr. skuld, och den skulden blev varken större eller mindre, för de ville inte skuldsätta se^{mer/}j, men Danjel kunde inte heller få några pengar över att betala av skulden med, utan vad jordbruket avkastade, det gick åt till mat och uppehälle. Se de kunde ju inte få in några pengar på den tiden. Skogen var ju så gott som värdelös ur virkessynpunkt. Danjel låg hela vintren i skogen och kolade, och så fick han 1 kr. lästen för kolet och det kunde bli en

15,20 kr. för hela vinterns arbete. Då kan en tänka sej att det inte skulle bli några pengar.

Men så gjorde de så gott som allting själva. Till vardagskläder åt Danjela och pojkarna vävde fruntimren tyg utav skäktavfall och det färgades svart. Jag minns en gång jag kom in där o ch då satt Axel och grät.

"Vad gråter du för?" sa jag..

"Ja vell inte ha den skjortan," grät han.

Då var skjortan så styv, så hon stod för sej själv, när man ställde henne på golvet, och det fanns skäver så långa i henne. Stackars Axel, han var väl lite mer ömskinna än de andre pojkar-na, för de bar då skjortorna och det fick väl han göra med.

Så enkelt hade de ju det inte i allmänhet här i Slätthög,

Hos Danjels åt de oppa 70 tunnors potatis på ett år, och det är då
inte att undra på, för de åt ju knappt något annat.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

P. 2

Uppteckningen rör

De vill påstå, att jorälven går fram häruppe i Hulta
li. Om en lägger örat intill marken, så ska man kunna höra,
hur den dånar. Och om de håller på och gräver och råkar komma
på den, så kan de inte stopp vattnet, förrän de täpper till
hålet med fjäderbolstrar. Så har jag hört att de har sagt.

Jordälven.

- 52 -
ACC. NR. 3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

E: e

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Ej gå över hästtumla.

Hästtumla.

Det var inte bra att gå över ett ställe,
där en häst hade tumlat utan att spotta tre gånger. Annars
fick man ont i benen. Lyckades hästen slå om ett helt varv,
skulle han bli lika viler därav, som om han fått en skäppa
havre.

Skriv endast på denna sida!

- 53 -
ACC. NR.3066

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

E. f.
P. d.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Hökabo offerkälla

Hökabo offer-
källa.

En enda gång har jag sett när de ha
stoppat ner en barnunge i Hökabo källa. Det var en midsommar-
afton det kom hit ett folk med en liten flicka, som hade ut-
slag. Jag var då inte mycket större än hon var. När de då
kom fram till källan, klädde de av henne naken, och sen doppa-
de de ner henne så stor hon var, så vattnet stod över huvet,
men de gjorde det bara en gång.

år sen/
För c:a tio grävde Medin på Ljungaboda
opp källan, och han fann då över en kanna med gamla pengar,
mest kopparslantar, huvudsakligen från Gustaf III:s tid och
däromkring. De mesta hämtades sen till Växjö.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

G. E.

Uppteckningen rör "Fjellstedta-vintern."

"Fjellstedta-
vintern

1844 var det en sådan ryselig vinter med sträng kyla och mycket snö. Den vintern skulle P. Fjellstedt, som har skrivit bibelförklaringar, predika i Mistelås kyrka. Faster talade om, att hennes äldste bror Anders skulle försöka gå ^{från Sandvik/} till kyrkan, men han kom bara till Jonsbo. Det var så mycket snö, så det räckte honom över huvudet, och han gick så långt han kunde på en stengårdsgård, och sen fick han krypa hem. Fjellstedt hade legat i Agnaryd under natten, så honom körde de till kyrkan med ett par oxar. Men det var inte så mycket folk för vädrets skull. Den svåra vintern fick sedan namnet Fjellstedta-vintern, så här i Slätthög och Mistelås vet att/ alla gamla därmed menas vintern 44.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Lindhults-barnen, som gick vilse och frös
ihjäl i skogen.

Som sjuåring var jag en gång hemma och hälsade på
hos min far i Horda - jag bodde annars hos min farbror i Höka-
boda - och då fick jag scharlakansfeber, så jag fick ligga där
ett par tre månader. Så en dag, när jag var på bättringsvägen,
kom far in och berättade, att ett par från Lindhult små barn, en pojk i 7,8-
årsåldern och hans yngre syster, hade försvunnit, och ingen
visste, vart de hade tagit vägen. På morgonen hade deras mor
sagt till dem, att de skulle köra vall kreaturen innan de gick
till skolan.

"Skynda er nu ," sa hon, "så får ni mat, när ni kom-
mer tillbaka. Men de kom aldrig tillbaka. Och man sökte och

sökte. Hela socknen blev uppbådad att gå skallgång. Det bildades en tät kedja och den strövade omkring en tre, fyra mil, men utan resultat. Det var en göl där, och i den draggades det. I en månads tid höll man på att söka, och länsmanen ledde arbetet, men det var förgäves. Och de krabbade på alla möjliga sätt. En spåkäring sökte de, och hon sa, att barnen låg i gölen. De skulle ta med sej en tuppe och ro ut i en båt. På det stället, där tuppen gol, där skulle de söka, för där skulle barnen ligga. Ja, man gjorde så, men det var naturligtvis bara prat. Danjel i Angarna, Frans på Häradsstkogens far, gick upp på ett berg och stampade med träskorna och skrek:

"Har ni barnen här, så släpp dem!"